L'AIGUADOLÇ 42 (2014), pàg. 75-78 Edita: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta

QUAN EL MAL VE D'ALMANSA...

Josep Bertomeu Moll

SEGURAMENT QUAN ES PUBLIQUE AQUEST article, si es publica, ja hauran passat uns mesos des de l'onze de setembre del 2014. Qui sap a hores d'ara, juny, juliol del mateix any, quan estic escrivint aquest article, com es resoldrà la demostració patriòtica que se celebra a Catalunya en eixes dades? I, qui sap, una mica més avant, en novembre, si els catalans hauran pogut votar o no, si hauran tingut dret a decidir o no. Tres-cents anys després des de la desfeta de Barcelona a mans dels Borbons, la dinastia centralista que va cremar Xàtiva, amb el nom d'un rei aliè, Felip V, que també conquerí Dénia amb el setge del baró d'Asfelt, ara sabem que, després de tants anys, un nou Rei, amb el nom de Felip VI, per a més Inri, no és cap esperança d'alliberament pels ciutadans, lliures i sotmesos alhora, de l'antiga comunitat que constituïen Aragó, Catalunya, València i les Illes. Almenys pels ciutadans que sempre hem cregut en els drets històrics dels antics Regnes on sa Majestat estava obligat a jurar el dret particular d'eixos pobles. Quan comença el setge de Barcelona nosaltres els valencians ja havíem perdut la batalla a Almansa, València, Dénia i Alacant (últim bastió austriacista al nostre país) no obstant estar ben dirigits per un home tan carismàtic com Basset. Per a apropar-nos a aquella època, històricament i literàriament, ens centrarem en dues publicacions recents: *Victus. Barcelona 1714* d'Albert Sánchez Piñol (Edicions La Campana, 2012) i *Cicatrius de 1714*, d'Andreu Martín (Bromera, 2013).

El setge de Barcelona, contat per Sánchez Piñol com una novel·la històrica, forma part d'una descripció més àmplia, digna i atractiva, que ens remet, d'alguna manera, als fulletons de Dumas. I a mi em suggereix una atmosfera que em recorda, pel cinisme, *El cementiri de Praga* d'Umberto Eco. Albert Sánchez Piñol utilitza a Plató per a dir-nos: "Els

únics que veuen el final d'una guerra són els caiguts en combat". La qual cosa vol dir que la guerra encara no s'ha acabat, ja que en restem molts vius supervivents de moltes batalles. En eixe sentit, la Coronela fou un exemple versemblant de com un poble organitzat va poder resistir durant molt de temps a un exèrcit mercenari a sou dels Borbons.

La primera part de la novel·la m'ha semblat una mica pesada pel seu excés d'informació sobre l'enginyeria militar, però a la fi es considera necessària quan transcorren els succeïts claus del setge de Barcelona. El personatge principal, Martí Zubiría, un xicot de setze anys que tan sols pensa en lluir-se, participa, als inicis del relat autobiogràfic, d'una visió simplista sobre els fets històrics, encara que, a mesura que avança la guerra, no li resta més remei que reflexionar sobre eixa circumstància tan cruel, tant des d'un punt de vista patriòtic com militar, com polític, ideològic o com a simple persona que desitja salvaguardar la seua família. (Quina família!, una prostituta, un nan, un xiquet abandonat de la guerra de les trinxeres i ell, Martí Zubiria.) "Cames llargues" l'anomenaven!, enginyer militar deixeble d'en Vauban que, no obstant el seu cinisme, es converteix en pare adoptiu als disset anys. Un home que sempre narra les històries del setge de Barcelona des de la perspectiva de la persona de baix, la del comú que, en llenguatge col·loquial, sempre acaba carregant el mort. També des de l'opinió que la guerra és el foc que fa bullir l'olla, Sánchez Piñol posa en boca de Rousseau la següent frase: "el salvatgisme no és a fora, sinó a sota". Una bona reflexió per a les persones que tenen por de tot. Es tracta per tant d'un llibre que es nodreix de la filosofia, tant antiga com coetània, però cal dir que l'autor té el bon gust de no fer-se reiteratiu amb consideracions d'aquesta mena. A pesar del to humorístic i desenfadat del protagonista que conta les històries, Martí Zubiria (segurament, personatge tan real com Antonio Villarroel) ens deixa molt clar que el setge de Barcelona fou una gran tragèdia que va rebassar els límits de les guerres convencionals, per molt mundials que fossen, en acarnissar-se amb la població civil (dones, xiquets, ancians, cases...) mitjançant milers de bombes. Potser aquest acarnissament explique encara, d'alguna manera, l'afany independentista actual. Però, des del meu punt de vista, el franquisme fou una agressió també molt forta i que l'actitud dels partits polítics espanyolistes que en nom d'una democràcia han guanyat amb comandita totes les eleccions, menys les catalanes i les basques, creant una Constitució on sols caben ells, han contribuït molt més encara a la desafecció actual envers Espanya. No obstant *Victus* és un llibre que proclama que la Guerra de Successió no fou una guerra entre castellans i catalans,

més bé fou una tria entre un rei que respectava els drets dels diferents pobles del seu regne, amb un altre que portava un nou projecte centralista, emparat pel seu avi Lluís XIV de França. I també un marc on la lluita de classes potser aparegué prematurament, com ja havia passat a l'episodi de les Germanies valencianes. També és veritat que Felip V va jurar les lleis catalanes en un primer moment, però el cert és que va prevaldre la desconfiança amb el francès.

Cal dir que Sánchez Piñol, a més d'escriptor és antropòleg i per això coneix bastant bé la conducta humana. Des del meu criteri estem davant d'un gran novel·lista que ja no tenia res que demostrar després d'haver escrit *La pell freda* i *Pandora al Congo*, ara bé, hem de reconèixer que en *Victus* encara ha reeixit més, ja que ens convida a participar d'un llibre on a més d'una informació històrica immaculada ens regala una novel·la picaresca i d'aventures, que ens fa pensar sobre el nostre passat i el nostre futur com a poble, utilitzant una prosa àgil i enlluernadora que ens remet a l'esperança de la llibertat.

Cicatrius de 1714 d'Andreu Martín és una altra novel·la que participa en la commemoració dels 300 anys del setge de Barcelona. Es tracta d'una narració dirigida als adolescents, amb un ritme àgil, que conta les aventures d'un xiquet de 14 anys que vol lluitar contra els Borbons. Un llibre d'aventures adequat a l'edat del protagonista, un llibre pedagògic, i una mica maniqueu si es compara amb *Victus*. Comparació que no s'ha de fer ja que els llibres estan dirigits a uns públics molt diferents. La síntesi històrica que figura a les darreries de *Cicatrius de 1714* ajudarà molt els possibles lectors adolescents, i als no tan joves. Andreu Martín obté amb eixe llibre el Premi de Narrativa Juvenil *Ciutat de Badalona*, ciutat, junt amb Barcelona, on transcorren els fets que narra la novel·la. Com ja és un costum Andreu Martín no decep: es tracta d'un escriptor tan professional! Crea amenitat, agilitat, penetra psicològicament en els personatges, i, per què no dir-ho, emociona. Curiosament el protagonista de la novel·la juvenil d'Andreu Martín, Bernat Sistach, té la mateixa edat que Martí Zubiria, el personatge de Sánchez Piñol en *Victus*, quan se'n va anar a estudiar a Bazoches amb l'enginyer Vauban.

Des de la meua opinió calia escriure ara aquests dos llibres que ens remeten a un passat on catalans, valencians, mallorquins i moltes persones de bé d'Aragó van lluitar per mantenir unes estructures organitzatives pròpies, tant des d'una perspectiva econòmica com política i cultural. I és que Espanya no va existir mai voluntàriament. Li donaren el nom els castellans pel dret injust, per bàrbar, de la conquesta. I el que no s'ho empasse que analitze els decrets de Nova Planta. Abans es par-

lava de les Espanyes, en plural, mentre manava la dinastia austriacista. Les Espanyes més enllà del mar a la fi es van poder alliberar, així com Portugal. Ara ens toca a nosaltres tornar-ho a intentar sense guerres.

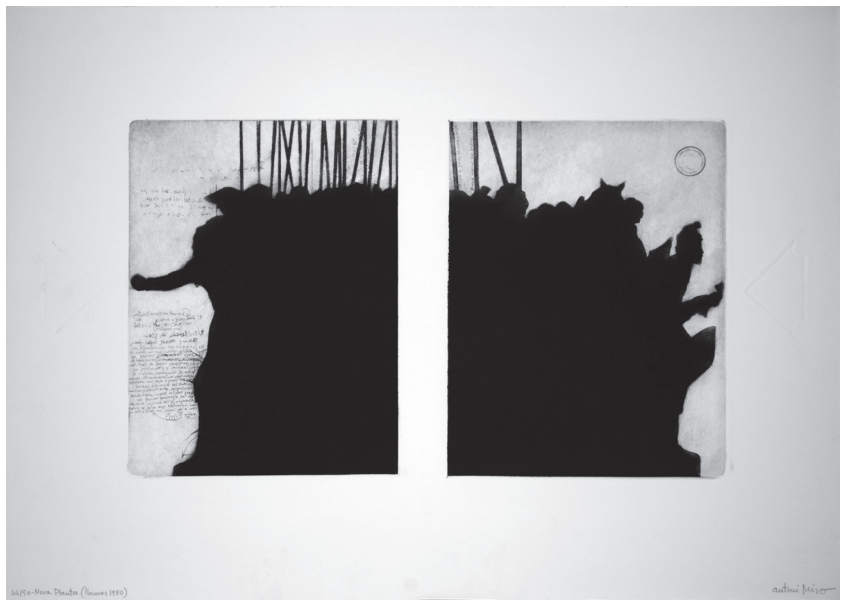

Antoni Miró: *Nova Planta*, 1980 (Aiguafort, planxa, 33x50).